

Verslag van de blikseminslag

Zondag, de negentwintigste Juli 1855, blijft voor de Hervormde Gemeente van Opheusden onvergetelijk.

In de voormiddag godsdienstoefening was een vriend van onze Leraar, de Weleerwaarde Heer H. J. WUNDER, Predikant te Purmerend, sedert enige dagen in het naburig Kesteren vertoevende, voor hem opgetreden. Door zeer velen met stichting gehoord, bevond deze zich na kerktijd met zijn familie als ten afscheidsbezoek bij onze predikant. Twee leden van de kerkenraad van Waarder, in welke gemeente onze leraar zijn dienstwerk voor twaalf jaren begonnen was, kwamen ook ten zijnen huize. Men kon hem ook daar niet vergeten; hij werd terug begeerd en daartoe wendden die mensen hun pogingen aan.

In de pastorie bevonden zich nog twee zusters van de echtgenote van onze leraar, leden der gemeente te Fijnaart, waar hij, vóór zijn komst alhier, acht jaren met grote zegen werkzaam was.

Des namiddags betrad onze leraar zelf de kansel. Als altijd, waren er honderden opgekomen. Rondom zich zag hij in die talrijke schare, leden van elk zijner gemeenten.

In zijn voorafpraak drong hij, in volle overeenstemming met de voormiddag leerrede, zeer aan op innige christelijkheid, werkdadig Christendom, afschuw van de zonde, zo als hij trouwens altijd deed. Hij predikte over Matthéüs 5 vers 27-32.

De lucht was zeer betrokken. Die buiten waren, zagen dat één bui uit het zuiden opdreef, terwijl een andere uit het westen door het noorden kwam opzetten. Een helglanzende zilverstreep scheen ze een tijd lang te scheiden, tot dat zij al donkerder en zwarter dan twee vijandige gevaarten op elkander schenen te stoten. Steeds heviger klaterde en rolde de donder; sneller en geweldiger volgden de slagen; het zware kerkgebouw dreunde. Enige vrouwen verlieten de kerk.

Onrust, gejaagdheid, angst zag men op ieders gelaat. Verwarring begon zich te vertonen. Het snikken en jammeren van enige vrouwen deed hem zijne rede staken.

"Vrienden!" sprak hij toen, *"beseft toch dat wij ons overal en altijd in de hand Gods bevinden. Hij kan ons hier in Zijn tempel ook behoeden, evenals elders. Hij is almachtig en geducht, maar Hij is ook lankmoedig en groot van goedertierenheid. Laten wij uit het voorbeeld van David leren, God in al Zijn werken te bewonderen. O, in een der psalmen herinnert hij ons zo treffend, dat ook dit ontzaglijke natuurverschijnsel in 's Hoogsten macht staat, als hij zegt, "de God der ere dondert." Mocht ook deze stem van de Almacht in ons allen opwekken, de begeerte om steeds zo te mogen leven, dat wij ieder ogenblik gereed konden zijn om door de Heer' van leven en dood opgeroepen te worden."*

Deze woorden werden op diep bewogen toon door zijn Weleerwaarde vloeiend uitgesproken, onder het gedurig flikkeren des bliksems en het ratelen van de donder. Het was alsof de uitbarstingen gestadig al woedender werden. Zelfs de moedigsten voelden zich beangst, beklemd.

Nu zag de Leraar mij een ogenblik aan en zeide toen tot de ouderlingen: *"Broeders! Wat zullen wij doen? Wat is hier ten deze gebruikelijk?"* Waarop de naast bijzittende ouderling antwoordde: *"Dominee! Zo heb ik het nog nooit bijgewoond."*

Nogmaals sloeg nu de predikant zijn oog op mij en stond toen enige seconden als met gevouwen handen. Wie zal ons zeggen of hij peinsde, dan wel of zijn kinderlijk vroom gemoed zich in gebed verhief tot de Almachtige?

Daar slaat, met ijzinglekkende, ondenkbare snelheid, een vonk hem op het voorhoofd; reeds levenloos zijgt hij voorover, terwijl het gehele lichaam achterwaarts zinkt.

In hetzelfde ogenblik spat en splijt de voet van de kansel uiteen, de donder barst voor onze voeten huiveringbarend brullend los, de kerk davert. Ieder vliegt op en vlucht met meer dan doodsangst op het gelaat. Een sterke zwavelkruiddamp heft zich op.

Ik ga ijlings, - bedaardheid aanbevelende, - ter preekstoel op, spring over de deur naar binnen en omvat het lijk van de dierbare leraar en vriend. Dit alles had met zoo verbazende snelheid plaats, dat het wel verhaald, doch niet met woorden voorgesteld kan worden. Zeer spoedig komen anderen mij te hulp.

De deur van de preekstoel opent naar binnen en het zware lichaam lag daar tegenaan op de grond met de voeten op een bankje van twee palmen hoogte. Slechts door een inspanning van krachten, in elke andere toestand onmogelijk, gelukte het mij hem halverwege op te beuren, alzo aan anderen door de toen halfgeopende deur toegang te geven, waarop wij het lijk naar beneden brachten.

Mijn woorden, mijn daad, de als in stromen neerstortende regen, de liefde tot de predikant, dit alles werkte mede om de vliedende schare te stuiten.

Menigte van vriendenhanden ontvingen het stoffelijk overschot van de onvergetelijke. En, het door zovele trouwe harten omgeven ziende, spoedde ik mij naar mijn vrouw en kinderen.

Tussen de deuren van kerk en kosterij zijn dertig ellen afstand; de regen maakte mij doornat, eer ik mijn woning bereikte. Daar toefde een jammerende menigte, nog geheel onbewust van het vreselijk uiteinde.

Wel had een vrouw geroepen: "*De dominee is dood van schrik, maar de meester is bij hem.*" Doch niemand had dit eigenlijk opgevat. De meesten hadden met voorover gebogen hoofd, zelfs wel met gesloten ogen gezeten; ten einde van het gedurig feller licht minder gewaar te worden.

Toen ik nu hier uitsnikte wat gebeurd was, ontstond een nieuw toneel van jammer en wee: van de stilste verzuchting en het zachtste gekerm tot den schrille wanhoopskreet, van klappertandende verstening tot de zenuwachtige schaterlach van waanzin. Elke uitdrukking der zielsmart werd hier vernomen, nee, mijn taal is te arm, moediger pen wage zich aan dit tafereel; ik kan het niet.

Plotseling treffen andere klanken onze oren. *Hij leeft!! Hij leeft!!!!*

Die gil in ongetemde geestvervoering geuit klinkt als een engelentoon in veler hart, schept de zalige verwachting, stilt de storm, verstijft veler mond. Hijgend en zwoegend snakt menige borst door plotselinge overgang geprangd, naar lucht. Ondanks mijn stellige overtuiging spoed ik mij met de eerste middelen ter hulp, doe de nabijwonende, - terecht geachte - geneeskundige ontbieden.

Ik snel daarna de toren op, tegen de op het kerkhof staande menigte, in het voorbijgaan roepende: "*jongens! wie courage heeft, volgt mij met water; ik ga u voor,*" aan welke roepstem slechts een, mijn oudste zoon, gehoor gaf.

Hoewel er nu, sedert de vreselijke ontploffing, nauwelijks enige minuten verlopen waren, was de heer J. W. Arendts, Wethouder, met de jeugdige timmerman D. WEVERS en de arbeider Jakob Verwoert, mij hier reeds voor. Spoedig overtuigden wij ons dat er althans geen dadelijke brand merkbaar was en slechts een vluchtige blik op de aangerichte verwoesting slaande, keerden wij waar ons hart ons riep.

De geneesheer was reeds verschenen, zijn onderzoek begonnen; zijn blikken bevestigden mijn overtuiging. Hij gaf last, wegens de geweldige aandrang der menigte, om het lijk, dat nu op zitkussens op de grond van de kerkenkamer lag, te vervoeren.

Maar nog voor dit aanving, zagen wij de weduwe naderen. Deerniswaardige weduwe! Voor weinige minuten nog een gelukkige gade, wat nameloos zware last van jammer hebt gij te torsen!

Zal ik mij aan uw rouw vergrijpen door een ijdele poging om die voor de wereld te onthullen? Nee! Zouden wij ons verstout hebben, u reeds aanstonds troost toe te spreken? Nee! Ach! De eerste troost, voor een zo diep gewonde ziel, mederouw, was voor u nog ontijdig.

In de pastorie werden door de geneesheer, ijverig bijgestaan door den heer A. H. Ten Hoet, apotheker te Amsterdam, en de bovengenoemde heer J. W. Arendts, alle pogingen en alle middelen te werk gesteld, door mensenmin en wetenschap uitgedacht, om het wegvliedende leven terug te roepen. Alles bleef vruchteloos.

- Ofschoon er uitwendig aan het hoofd geen zichtbare verwondingen waar te nemen zijn, mag men toch veilig aannemen, dat het hoofd, en wel het allereerst, door de bliksem getroffen is, - niet alleen omdat personen aan verschillende zijden van de predikstoel gezeten dit verklaren gezien te hebben, - maar ook om het snel dodende.
- Ten 2^e omdat bij het onderzoek van het hoofd, terwijl de haren vaneen gescheiden werden, in dezelve een zwavelkruid lucht merkbaar was.
- Ten 3^e omdat de das aan de linkerzijde gescheurd was. Voorts was de gesp beneden de linker knie afgeslagen en terzelfder hoogte de kous verscheurd en aan het been aan de binnenzijde een verwonding der opperhuid, die aan de bovenzijde hoekig, onder ovaal was van vorm; ter grootte van ongeveer een gewone eetlepel; onder aan den enkel twee ontvellingen, ter grootte ieder van een duim, zijnde de linker schoen geheel aan flarden.
- De lijkstijfheid trad zeer spoedig sterk in. Om generlei voorzorgen te vermijden, werden wakers bij het lijk gesteld; de geneesheer maakte met mij de afspraak om des nachts nog herhaaldelijk te gaan zien, doch reeds ten elf ure was de lijkstijfheid zo sterk geworden, dat zelfs de flauwste hoop, ons ontzonk. De ontbinding vertoonde zich op het aangezicht het eerst en alvorens nog elders daarvan sporen aanwezig waren.

Het spreekt vanzelf dat wij zeer spoedig bedacht waren om de ouders en verdere betrekkingen van het gebeurde te onderrichten. Het gelukte mij zodanige uitdrukkingen te vinden, dat het alleen aan de hartelijkste liefde der éنية zuster onzes Leraars, Mej. De Groot te Gouda mogelijk was, nog enige hoop te koesteren.

Twee ouderlingen belastten zich met de zorg om de treurmare tot de ouders over te brengen: weinige dagen geleden had de bijna tachtigjarige moeder haar zoon nog bezocht.

De ijver van de zoon om door tegemoetkoming van de gebreken des ouderdom der jaren last te verminderen, voerde mij toen in verbeelding tot de gelukkige dagen van mijn kindsheid terug.

De blij berustende tevredenheid der moeder, die rijk in haar zoon, dankbaar voor het verleden, vergenoegd met het tegenwoordige de zaligheid in de toekomst zag, maakte in menig oog zulke grijsheid een benijdbaar tijdvak ter overgang naar hoger heil. Alleen het vast geloofsvertrouwen, dat dit leven slechts een schaduw, een doorgang tot hoger aanzijn is, kan staande houden onder zulke rampen. Wij voelden ons gesterkt door de aanschouwing van dat geloof, zelfs in de grievendste smart.

Het was de wil der weduwe, dat het stoffelijk overschot haars echtvrienden zou gevoerd worden naar de Fijnaart, zijn voorlaatste gemeente, haar geboorteplaats. Zij wenste met het lijk een plaats te ontvliden die haar lief en aangenaam was, sinds zij voor nauwelijks dertien maanden aan zijn zijde hier welkom geheten, schier dag op dag de welgemeendheid dier betuiging had zien bevestigen, doch die haar nu eensklaps koud en onverschillig zag voor alles en allen, behalve voor die énen, die haar hier voor immer ontnomen was.

Geldelijk bezwaar was er niet; dus werd het lijk, dat reeds sterk tot ontbinding begon over te gaan, in een met lood beklede kist gelegd en alle voorzorgen genomen tot vervoer. Eindelijk kwamen op woensdagmorgen ook de broeders der weduwe aan.

Door het, - althans bij vergelijking, - uiterst trage brievenverkeer tussen het ons naast bijzijnd postkantoor Wageningen en het dorp Fijnaart was dezelfde tijding die 's maandags morgens ten negen ure reeds in Gouda was bezorgd, net voor dinsdagmorgen ten tien ure aan de Fijnaart. Het gerucht was de tijding reeds vooruit. Aan de oudsten broeder der weduwe gelukte het de begrafenis alhier te doen plaats grijpen, door de weduwe zeer menskundig te wijzen op het gevaar van al te grote aandoeningen voor haar hoogbejaarde moeder te Fijnaart.

Inmiddels werd mij door de vader des leraars, namens de overige betrekkingen, alsmede door de kerkenraad, opgedragen, een aankondiging op te stellen voor de *Haarlemsche Courant* over het overlijden. De droefheid der weduwe was zo grenzeloos groot, dat het mij onzinnig scheen haar voor te stellen, als met zulke zorgen bezig.

Als ongekunstelde uitdrukking der waarheid, stelde ik een, in tweeën gedeeld bericht op, 't welk ik, omdat ieder het voor volle en enkel waarheid erkende, hier laat volgen.

Onuitsprekelijk diep werden wij heden geschokt door het ontzettend bericht dat onze zoon en schoonzoon, de Weleerwaarde Heer ADRIANUS VAN HERWAARDEN, Predikant te Opheusden, gisteren in de namiddag godsdienstoefening aldaar, onder een geducht onweder, hij alleen in het midden van honderden, dodelijk getroffen en aan de velen die hem liefhadden ontnomen is.

Hij was onze lieveling, onze eer, onze kroon!

Wie zal ons dit zware lot zonder morren leren dragen.

Hij, die ons deze smart doet, Hij verbindt ook weder; Hij, die onze zielen dus doorwondt, Hij lere ons zwijgen, berusten, aanbidden!

De ontslapene was bijna veertig jaar.

De droefheid zijner weduwe, Mejuffrouw JENNIGJE VAN HERWAARDEN, geboren Van Dis, aan wie hij door wederkerige, innige liefde verbonden was, de toestand zijner drie jeugdige kinderen, de weedom zijner broeders en zusters, poge men niet zich voor te stellen.

Gorinchem, }30 Juli 1855.

De Fijnaart, }

Namens de gehele familie,

G. VAN HERWAARDEN.

D. B. VAN HERWAARDEN, geb. VERHEIJ.

Wed. J. H. VAN DIS, geb. M. VAN DER LINDEN.

Zwaar, onbeschrijfelijk zwaar, werd onze gemeente, hedennamiddag geschokt, daar onze leraar, de Weleerwaarde Heer ADRIANUS VAN HERWAARDEN, te midden van zijn leerrede door het hemelvuur getroffen, ons ontnomen werd.

Hij stortte neder, terwijl zijn laatste woorden tot de gemeente, waarmede hij tot bekering en tot vertrouwen in God opwekte, nauwelijks zijn lippen ontvloeid waren.

Hij genoot en verdiende aller achting en liefde. Hij was een ijverig leraar en getrouw herder, vol van blijmoedig, kinderlijk vertrouwen op zijn Heere, minzaam en welwillend jegens ieder, zacht en liefvallig, zelfs in de hoogste ernst. Het leven was hem Christus het sterven hem gewin.

Opheusden, 29 Juli 1855.

Namens de Gemeente
DE KERKERAAD,
J. H. DEN HARTOG.
Í J. W. SIPMAN.
ELIAS DEN HARTOG.
JOHs. JACs. VAN SCHAİK.
ANTONIJ PENRAAT.
TH. VAN DE POL.

De begrafenis had met ongewone plechtigheid plaats. Behalve vader, oudste zoontje, broeder en schoonbroeder van de ontslapene, waren nog ter begrafenis genodigd:

- het gemeentebestuur,
- alle kerkelijke collegiën met de consulent, de geneesheer en de onderwijzer.

Niemand had geweigerd om de laatste droevige eer te bewijzen aan het stof van de ontslapene.

En liet te grote aandoening de consulent J. VAN DER WERFF, predikant te Kesteren, niet toe om bij het graf enige woorden te spreken, vriendschappelijke gehechtheid, broederlijke herinnering, dreef Ds. O. G. HELDRING, predikant te Hemmen, naar de stille rustplaats der doden te Op-Heusden.

Door de onderwijzer daarop in stilte uitgenodigd, sprak hij op de hem eigen wijze, roerde veler hart en sterkte veler geloofsmoed in dezen zware druk.

De torenspits schijnt het eerst getroffen te zijn. Honderden leien en vele planken zijn er afgeworpen, meest aan de noordwest- en west zijde. Inwendig werd de makelaar omtrent 5 ellen opgescheurd en een verzameling van ribben, deels uiteengeslagen en neergesmeten. Aan de zuidbovenhoek van het wijzerbord, dat aan de oostzijde van de spits drie ellen boven de omloop gevonden wordt, schijnt het bliksemvuur over het wijzerbord heen geslagen te zijn tot achter de III. Immers, daar is het lood weg en een spaantje dwars uit het wijzerbord gebroken. Opmerkelijk is het voorts dat op het wijzerbord, dat fraai vergulde cijfers droeg, de II, III en IV geheel, en de voet van al de andere cijfers mede, gans dof, schier zwart geworden is.

Wellicht is de bliksem langs de spil des wijzers weer naar binnen, en toen langs een zestien ellen lange ijzeren stang naar het uurwerk gevlogen. Het uurwerk was in beweging, gebleven.

Daar schijnt de bliksem door de scheidingsmuur van toren en kerk heengeslagen te zijn; hoewel ik aan de torenzijde generlei breuk in den muur bespeur, vindt men in de kerk juist op de hoogte van het uurwerk twee breuken in de muur. De kalk schijnt daaruit met veel heftigheid te zijn voortgedreven, immers de banken voor 130 personen tussen de toren en het doophek, waren alsof er grove kalk over gestrooid was, iets 't welk ik in andere delen der kerk niet opmerkte, terwijl er boven die banken generlei schade te ontdekken was.

De kerk alhier is een kruiskerk; zoals bij alle oude kerken staat de toren aan de westzijde, de predikstoel staat tegen de hoek van het koor en het Noorder kruisband. Dus kan de bliksem van de laatst vermelde breuk in een rechte lijn op de ijzeren houvasten van het klankbord geslagen en toen langs de zware ijzeren bouten aan onder- en bovenzijde zichtbaar, door het klankbord zijn gevallen zonder dat te beschadigen.

Aan dat bord bespeurde ik inderdaad niet de minste schade.

In de stoel waren van twee panelen spaantjes afgeslagen ter breedte van een duim, ter lengte van drie palmen in horizontale richting, een juist vóór en een daarvan door een stijltje gescheiden, aan de rechterzijde. Tussen het voetbankje en de preekstoel doorgaande zonder het eerste te raken, scheurde hij van de laatsten weder een spaantje, mede van een duim breedte, dezelfde dikte en 15 duim lengte in verticale richting. Door het geweldig afsplijten van dit laatste kan weder een ander van de bovenvermelde richting en afmeting mede gerukt zijn.

Daarop door de ontstane opening ter grootte van een vierkanten duim in de aan alle zijden met hout beklede en veel bespijkerde voet gekomen, schijnt de bliksem deze voet uiteenslaande, zich naar vele zijden verspreid te hebben.

Men vindt lichte sporen van aanraking op en bij een gezangbordje, ter linkerzijde zeer nabij de predikstoel, alsmede ter hoogte van vijf ellen in het noorder kruisband; voorts op het koor ten oosten der deur, welke naar de Geërfde kamer leidt, welke deur, evenals de buitendeur van die kamer, open stond.

Mejufvrouw IJ. W. SIPMAN, die ten oosten van de binnendeur, bijna tegen de muur zat, verklaart een aandoening op linkerhand en arm bespeurd te hebben, terwijl er juist op die hoogte een stuk kalk uit de muur geslagen is; achter haar bank is de bliksem juist door een oude, zware, vroeger goed gedichte barst, (dus een vochtige plaats) dwars door naar buiten geslagen; bovendien nog tussen hout en steen langs een boven die barst te vinden glasraam, waarbij door die trilling drie ruiten gebroken waren. Nog brak hij een uitweg door steen en hout aan het oostelijke

raam op het koor en eindelijk beschadigde hij meergemelde kamer inwendig op verschillende plaatsen aan de zuidmuur en uitwendig waren om en bij die muur breuken merkbaar op plaatsen, welke van binnen vrij waren gebleven.

Ik eindig hier mijn verslag met de vermelding alleen dat een treffende lijkrede op de eerstvolgende zondag alhier gehouden is, door de Consulent de Weleerwaarden Heer J. VAN DER WERFF, predikant te Kesteren. Het ruime kerkgebouw kon de samengevloede menigte niet bevatten.

Voorgelezen werd Psalm 39; de tekst was Genesis 5 : 24 laatste gedeelte, terwijl tenslotte gezongen werd, het eerste vers van Psalm 89, welke de ontslapene bij het beginnen der onrust in de kerk schijnt opgeslagen te hebben.

J. de Vletter